

Asia: HE 135/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle työttömyysturvalain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 4 ja 8 §:n muuttamiseksi

Merja Kauhanen, Labore

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan kokous 11.11.2024

Esityksen keskeiset ehdotukset:

1. Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavasta peruspäivärahan ja työmarkkinatuen korotusosasta ja ansiopäivärahan korotetusta ansio-osasta luovutaan.
 2. Korotetusta liikkuvuusavustuksesta (kun työpaikka tai koulutuksen järjestämispaikka yli 200 kilometrin etäisyydellä) luovutaan.
 3. Osittaisen työmarkkinatuen vähimmäismäärä lasketaan 50 prosentista 35 prosenttiin.
- Esitys jatkumoa aikaisemmille useille työttömyysturvan heikennyksille – tärkeä huomioida myös kaikkia näitä uudistuksia ja niiden yhteisvaikutuksia yhdessä.
 - Esityksellä tavoitellaan julkisen talouden vahvistamista noin 26 miljoonalla eurolla.

Vaikutukset kannustimiin osallistua työllistymistä edistäviin palveluihin voivat pienentyä

- Työllistymistä edistäviä palveluita, joihin osallistumisen ajalta maksetaan korotusosaa tai korotettua ansio-osaa maksimissaan 200 päivältä ovat: työnhakuvalmennus, uravalmennus, työkokeilu, kuntouttavaa työtoiminta, työvoimakoulutus, omaehtoinen opiskelu ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain mukainen omaehtoinen opiskelu.
- Korotusosa on luonut positiivisen kannustimen aktiivisesti hakeutua ja osallistua työllistymistä edistäviin palveluihin, joiden tavoitteena on nimenomaan auttaa työttömiä työnhakijoita parantamaan työllistymisen edellytyksiään ja sitä kautta työllistymään uudelleen. Uudelleentyöllistymisellä on paitsi positiivisia vaikutuksia työllistyneille mutta myös julkiselle taloudelle pienentyneiden etuusmenojen ja lisääntyneiden verotulojen muodossa.
- Korotusosan poiston myötä tuo ylimääräinen kannustin nyt poistuu. Kuten esityksessä todetaan, että vaikka palvelut ovat velvoittavia, perustuu palveluihin osallistuminen tavallisesti työvoimaviranomaisen ja työnhakijan työllistymissuunnitelmassa sovittuun. Työnhakijan omalla aktiivisuudella on myös merkitystä palveluihin osallistumisen kannalta.
- Lähtökohtaisesti tämän kannustimen poiston voi arvella vähentävän palveluihin osallistumista. Koska aiempaa tutkimuskirjallisuutta korotusosien vaikutuksesta työnhakijoiden kannustimiin ei ole, niiden poiston vaikuttavuutta on kuitenkin vaikea luotettavasti arvioida.
- Koska työllisyyttä edistäviin palveluihin osallistumisella palvelusta riippuen on tutkimusten (ks. esim. Busk ym. 2021 summeerausta tutkimustuloksista) mukaan positiivisia vaikutuksia työllistymiseen, kannattaisi lisäkannustimista palveluihin osallistumisessa pitää kiinni.

Korotusosien poisto entisestään pienentää työllistymistä edeltäviin toimiin osallistuvien työttömyysturvaa yhdessä muiden leikkausten kanssa

- Hallituksen esityksen mukaan korotusosien poisto pienentäisi peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea saavien työttömyysetuutta bruttomääräisenä 113,74 euroa kuukaudessa, mikä on merkittävä pienennys.
- Korotusosien poisto entisestään pienentää työttömien saamaa ansiosidonnaista työttömyyskorvausta yhdessä jo voimaan tulleen työttömyysturvan porrastuksen kanssa.
- Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry:n (TYJ) laskelmien mukaan korotusosien lakkauttaminen leikkaa ansiosidonnaista työttömyysetuutta suurimmalla osalla 60–260 euroa kuukaudessa riippuen aiemmasta tulotasosta. TYJ:n mukaan huomioiden myös porrastuksen vaikutuksen palvelujen aikainen etuus laskee suurimmalla osalla 280–650 euroa kuukaudessa.
- Leikkauksien yhteisvaikutus leikkaa jo merkittävästi työttömyysturvaa ja sillä voi ajatella olevan negatiivisia vaikutuksia työttömien toimeentuloon ja taloudelliseen hyvinvointiin.
- Ylipäänsä hyvinvointia heikentävät vaikutukset korostuvat erityisesti pientä turvaa saavien kohdalla.

Liikkuvuusavustuksen merkitys pienempi

- Käytössä olevan liikkuvuusavustuksen maksamista on perusteltu sillä, että avustus tuo taloudellisen kannusteen vastaanottaa työtä tai työhön liittyvää koulutusta oman työssäkäyntialueen ulkopuolelta. Avustus kompensoi työmatkasta tai muutosta aiheutuvia kuluja ja rohkaisee siten työnhakijaa ottamaan työtä vastaan pidemmän matkan päästä.
- Hallituksen esityksessä esitettyjen tilastotietojen mukaan liikkuvuusavustusta on käytetty varsin vähän. Liikkuvuusavustuksen saajia oli ansiopäivärahassa vuonna 2023 yhteensä 1 826 henkilöä. Etuutta maksettiin yhteensä 2,9 miljoonaa euroa noin 68 000 päivältä. Kansaneläkelaitoksen maksamaa liikkuvuusavustusta sai 656 henkilöä. Etuutta maksettiin yhteensä 1,0 miljoonaa euroa noin 23 000 päivältä.
- Lähtökohtaisesti voi ajatella, että liikkuvuusavustus luo positiivisen kannustimen liikkuvuuteen. Suomea koskevan tutkimustiedon perusteella taloudellisten kannusteiden vaikutus liikkuvuuteen on kuitenkin arvioitu pieneksi ja merkitys työttömyyden hoitamisessa pieneksi. Lisäksi on havaittu liikkuvuusavustuksen niin kutsuttu vuotovaikutus eli liikkuvuusavustuksella tuetaan toimintaa, joka tapahtuisi ilman tukeakin. (Alasalmi ym., 2020; Nyman ja Valtakari, 2022).

Tärkeä katsoa myös kaikkien sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusta kotitalouksien taloudelliseen asemaan

- STM:n tuore muistio 'Vuosien 2024 ja 2025 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaan'
- Muistion mukaan käytettävissä olevien tulojen pieneneminen on suurinta pienituloisimmissa tulokymmenyksissä sekä tarkasteltaessa vuosien 2024-2025 muutoksia yhdessä sekä pelkästään vuoden 2025 muutosten vaikutusta.